

JUST CABOT: EL PERIODISME ESCAPÇAT, LA CATALUNYA IMPOSSIBLE

VALENTÍ SOLER NOGUERA
Llicenciat en filologia i escriptor

RESUM

La figura i l'obra del periodista Just Cabot van absolutament lligades al setmanari *Mirador* (Barcelona, 1929-1937), publicació que Carles Singla ha definit com «un model de periòdic al servei d'una idea de país». Aquest país ideal, pel qual treballaven Cabot i el seu entorn periodístic, s'anava gestant a la Catalunya republicana, en aquella Barcelona cosmopolita i culturalment avançada que la Guerra Civil esborrà i el franquisme soterrà i perseguí persistentment. El cas de Cabot, de fet, és la metàfora perfecta d'una doble tragèdia: la del periodisme català republicà i la d'una Catalunya que ja no fou possible. Tant l'un com l'altra en sortiren vençuts, exiliats i anorreats per una repressió permanent i un implacable programa de desmemòria.

MOTS CLAU

Just Cabot, *Mirador*, periodisme català, exili republicà a França, epistolari, ocupació i alliberament de París.

Just Cabot: decapitated journalism, the impossible Catalonia

ABSTRACT

The figure and work of the journalist Just Cabot go hand-in-hand with the weekly *Mirador* (Barcelona, 1929-1937), a publication that Carles Singla has defined as «a model of newspaper at the service of an idea of country». This ideal country, for which Cabot and his journalistic peers worked, gradually took shape in Republican Catalonia, in that cosmopolitan and culturally advanced Barcelona that the Civil War erased and Franco's regime buried and persistently persecuted. Cabot's case is actually the perfect metaphor for a twofold tragedy: Republican Catalan journalism and a Catalonia that was no longer possible.

Both would end up defeated, exiled and annihilated by unending repression and an implacable programme of oblivion.

KEYWORDS

Just Cabot, *Mirador*, Catalan journalism, Republican exile in France, collected letters, occupation and liberation of Paris.

Fa una vintena llarga d'anys que vaig ser incitat pel doctor Joaquim Molas i Batllori a investigar sobre la vida i l'obra de Just Cabot, un periodista i crític d'abans de 1936 que, sense obra pròpia publicada en volum, aleshores ja gairebé havia desaparegut sota la cendra de l'oblit. Ben aviat, només d'haver-ne trobat i llegit a l'hemeroteca alguns articles dispersos, ja vaig adonar-me d'una sagnant paradoxa: Just Cabot era un personatge gairebé desconegut, l'obra del qual, però, en un país normal, en un país de tradició democràtica i un xic civilitzat, hauria d'haver esdevingut un model, un clàssic, un referent imprescindible en l'àmbit del periodisme, i de manera especial en el del periodisme cultural. Era, en efecte, davant d'un «mestre de periodistes»¹ gairebé anorreat sota la cendra de l'oblit (tant la seva obra com la seva figura), a causa del procés de desmemòria implacablement comès pel totalitarisme espanyol.

Tanmateix, Catalunya, el nostre país, és com és i té la història que té. De manera que durant uns quants anys vaig haver de dedicar-me a remoure i cercar alguna resta de caliu sota aquelles cendres. Vaig anar buidant publicacions, vaig entrevistar periodistes coetanis seus com Avel·lí Artís Gener (*Tísner*), Andreu-Avel·lí Artís Tomàs (*Sempronio*), Joaquim Ventalló i Josep Miracle. I, sobretot, vaig anar localitzant arxius amb alguns papers de Just Cabot. El resultat pràctic d'aquesta meva dedicació han estat dos llibres. L'un, *Indignacions i provocacions de Just Cabot*, Edicions 62, Barcelona, 1992, a banda d'un estudi introductor sobre el personatge, conté una àmplia selecció dels seus articles. L'altre llibre va ser publicat també a Barcelona, l'any 2008, per A Contravent, amb el títol de *El periodisme silenciats: Just Cabot. Vida i cartes de l'exili (1939-1961)*, i està basat principalment en materials epistolars. I lamento la immodèstia d'haver de citar-

1. Així el qualifica Rafael Tasis a «Just Cabot, mestre de periodistes», *Pont Blau*, 101, Mèxic, març de 1961, p. 99.

me, circumstància només atribuïble al fet que no hi ha cap altra bibliografia específica sobre Just Cabot.

Recuperar la figura i l'obra de Just Cabot ha estat una tasca feixuga i complicada. A banda de la recerca directa en hemeroteques, en una època en què encara no hi havia res digitalitzat, la principal dificultat fou la derivada del fet que els papers i les cartes de Cabot romanguessin bloquejats per un litigi successori. De fet, en mans privades, avui encara resten pràcticament inaccessibles. En aquests sentit, cal explicar que després de la mort de Just Cabot, a París, el 25 de febrer de 1961, la seva vídua, Rose-Antoinette (*Rosita*) Castelucho, filla d'una nissaga de marxants d'art d'origen català establerts des del segle XIX a París, va donar a l'abadia de Montserrat una gran part dels llibres de l'apassionat bibliòfil que era el seu marit, tot reservant-se i guardant al seu pis del bulevard de Montparnasse els escrits, les cartes i els papers personals de Cabot. Rosita el va sobreviure fins el novembre de 1987, data en la qual morí mentre estava ingressada en una residència geriàtrica de Reus. Aleshores, el llegat Cabot-Castelucho restà sotmès a un llarg plet successori per un fons que, a banda dels papers personals de Cabot, incloïa una quantitat considerable de pintures, escultures i peces d'art. Passat el procés judicial, el senyor Josep Saumell, actual propietari del fons, va mantenir la documentació a París durant uns quants anys, sense permetre-hi l'accés. Posteriorment, aquests documents van ser traslladats a un domicili particular de la localitat de l'Espluga de Francolí, on romanen des de fa alguns anys, igualment inaccessibles i en unes dubtoses condicions de conservació.

Cal dir que, fins ara, el contingut eminentment epistolar d'aquest fons no ha estat mai inventariat. Podem especular i esperar que entre el material hi hagi unes carpetes amb escrits sobre Domènec Badia (*Ali Bey*); també pot ser que hi trobem el que Cabot, en una carta a Lluís Capdevila de data 5 de febrer de 1940, qualifica com «unes quantes notes preses»² d'aquells dies de la seva sortida de Barcelona el gener del 39, els següents deu o dotze dies passats a Figueres i el pas de la frontera la nit del 4 al 5 de febrer amb el que restava del govern republicà. Però, més enllà de les intuïcions, el que ens consta amb certesa que ha d'haver-hi en aquest fons és un molt ampli i important cabal epistolar. Per algunes persones que l'han pogut veure de prop, així com per un llistat obtingut indirectament del propietari actual, hi ha l'expectativa de trobar-hi corres-

2. SOLER (2008), p. 45.

pondència del següents personatges: Josep Irla, Josep Tarradellas, Lluís Nicolau d'Olwer, Rafael Patxot, Carles Fontserè, Josep Trueta, Jaume Miravittles, Carles Soldevila, Josep M. de Sagarra, Carles Riba, Josep Carner, Ferran Canyameres, Lluís Capdevila, Joan Puig i Ferrer, Francesc Trabal, Domènec Guansé, Rafael Tasis, Ventura Gassol, Teresa Boronat, Amadeu Hurtado, Braulio Solsona, Jaume Passarell, Joan Tomàs, Joan Cortès i Vidal, Joan Triadú, Ferran Cuito, Melcior Font, Àngel Ferran, Domingo Valls i Taberner, Joaquim Ventalló i alguns altres.

Durant anys, diverses persones, institucions i arxius, tant públics com privats, han provat reiteradament, però sense cap resultat positiu, d'inventariar aquest fons per poder-ne negociar l'adquisició. Nosaltres, davant d'aquesta impossibilitat –persistent en el temps– d'accedir-hi per fer un epistolari complet, vàrem optar per obtenir, a través d'alguns dels seus destinataris, les cartes escrites per Cabot, tot restringint la recerca al cercle familiar i al dels amics més íntims. D'aquesta manera vàrem localitzar-ne més d'un centenar, de les quals a l'esmentat volum *El periodisme silenciats: Just Cabot. Vida i cartes de l'exili (1939-1961)* n'hi hem aplegat una cinquantena de les adreçades als seus germans de Barcelona, als periodistes Emili Lluch (*Milillu*), Joan Cortès i Vidal i Jaume Passarell, i als escriptors Lluís Capdevila i Ferran Canyameres. Els originals vàrem localitzar-los en els següents fons: arxius particulars de Marta Cabot i Bros, a Barcelona; de Mariona Lluch, a Barcelona; de Josefina Bayona, vídua de Joan Cortès i Vidal, a Barcelona (posteriorment a mans de Joaquim Villaronga, del Cercle Cartòfil de Catalunya); arxiu particular de Josep Fornas, editor de *Pòrtic*, a Vilassar de Mar; fons Ferran Canyameres, a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa; i arxiu Montserrat Tarradellas de Poblet. Les cartes adreçades a Lluís Capdevila ja havien estat editades per Just Arévalo Cortès i publicades a *Els Marges* (59, 1997).

Basant-nos en aquesta part de la seva correspondència creiem que en el llibre citat hem fet una aproximació prou fidedigna sobre la realitat de Just Cabot i la seva circumstància (el món de l'exili parisenc). I ho creiem perquè, com deia ell mateix, «quant a la veritat sobre l'home, podem trobar-la més en la correspondència i en els diaris escrits a mesura dels esdeveniments, que no pas en les memòries forjades cap a la vellesa, a distància dels fets» («C. Fages de Climent, *Climent*», *Mirador*, 239, 31 d'agost de 1933).³

3. Article reproduït a SOLER (1992), p. 147.

D'altra banda, el procés d'escriure aquests dos llibres ens ha deixat una mena de sensació com d'haver estat recollint engrunes d'una gran taula en un saló on hi hagué un banquet esplèndid. Malgrat la seva modèstia, però, aquestes engrunes tenen un cert valor. Són el testimoni residual d'unes festes tan llunyanes com brillants: ens recorden allò que durant uns anys va constituir un notable festí cultural en aquella Barcelona que desplegava una creativitat impregnada d'intel·ligència, catalanitat i cosmopolitisme a l'entorn de la Generalitat republicana. Són unes engrunes que ens remetien al somni de la Catalunya impossible de què parlava l'enyorat Josep M. Huertas Claveria. I amb elles, si més no, també recuperem un testimoni directe del moltíssim que ens ha estat escamotejat a causa «dels *sucesos* que començaren en juliol de 1936», per dir-ho amb un càustic eufemisme cabotià.⁴

Llegir els articles i les cartes de Just Cabot, en efecte, pot ajudar-nos a tenir una idea més precisa de l'abast d'aquella tragèdia per als catalans en general, per a la seva cultura i, singularment, per al seu periodisme. Perquè el cas de Cabot, de fet, és la metàfora perfecta de la tragèdia del periodisme català republicà: vençut, exiliat i esborrat per la repressió i l'oblit programat.

Però, qui era Just Cabot i Ribot? Diguem, breument, que va néixer a Barcelona el 1898. Que, tot i haver estudiat medicina, ben aviat va «penjar la bata» i va decantar-se pel periodisme. Fou redactor en cap del diari *La Publicitat*, col·laborà a *La Nau*, *L'Opinió*, *La Nova Revista*, *Gasetta de les Arts*, *L'Esport Català*, *El Be Negre*, *Revista de Catalunya* i d'altres publicacions. De ben jove es relacionà amb els pioners de l'aviació i el motociclisme i l'automobilisme a Catalunya, i també amb els artistes i els bohemis de la colla dels Evolucionistes. Tanmateix, el seu nom quedaria lligat per sempre al de *Mirador*, el «setmanari de Literatura, Art i Política» del qual ell fou ànima i director. Des de gener de 1929 i durant vuit anys va aparèixer aquesta publicació, que segons Eugeni Xammar fou (juntament amb *L'Avenç* i *Juventut*) «la millor revista catalana de tots els temps».⁵ Les pàgines de *Mirador* acolliren col·laboradors de la més diversa procedència ideològica: Antoni Rovira i Virgili, Josep M. de Sagarra, Francesc Trabal, J. V. Foix, Jaume Miravittles, Mercè Rodoreda, Josep Pla, Artur Perucho, Josep M. Planes, Rafael Tasis, Carles Sentís, Jaume Passarell, Feliu Elias, Martí de Riquer,

4. Expressió utilitzada en una carta a Jaume Passarell, datada a París el 7 d'octubre de 1948. Reproduïda a SOLER (2008), p. 139-142.

5. Reproduït a SOLER (1992), p. 73-77.

Ramon Esquerra, Francesc Madrid, etc. D'entre els col·laboradors estrangers, hi trobem articles d'André Maurois, Romain Rolland, Thomas Mann, Aldous Huxley, Paul Morand, etc.

Pel que fa a Just Cabot, a banda de les tasques de direcció, hi publicarà més de 200 articles abastant els més diversos aspectes de l'actualitat cultural, cívica i política. Lector voraç, Cabot és un tot terreny documentadíssim i intel·ligent, que tant es prodiga en la interpretació a base de reportatges o de les iròniques notes de la secció «Mirador indiscret» com fa argumentació i assaig cultural a través de la secció de crítica literària. Pot dedicar diversos articles a l'aeroport de Barcelona i a defensar-ne una ubicació més idònia prop de la línia del ferrocarril i, a continuació, tractar del setè centenari de Ramon Llull, o de les doctrines de Freud i la psicoanàlisi. O fer un article sobre la ja aleshores «imminent» cessió del castell de Montjuic a la ciutat de Barcelona i la seva conversió en un centre sobre la pau, i tot seguit signar-ne un altre sobre Picasso i els seus amics. O entrevistar Salvador Dalí a Barcelona, enmig dels fets d'octubre de 1934; o parlar de l'escàndol de l'*estraperlo* i de la implicació del rei Alfons XIII en tal afer; o denunciar un alt funcionari barceloní de la dictadura de Primo de Rivera que, el 1933, segueix aferrat als seus càrrecs i pretén fer-se'ls vitalicis amb la República; i, d'altra banda, escriure l'article «Un gran europeu: Erasme de Rotterdam», publicat a *Mirador* el 20 d'agost de 1936, que és un rotund al·legat contra la guerra;⁶ o els esplèndids assaigs que publicà a *Revista de Catalunya* sobre Stendhal, Balzac, Villiers de l'Isle-Adam, D'Annunzio, Maurras i Kuprin, o els estudis dedicats a l'aventurer català Domènec Badia (*Ali Bey*), a Miquel Servet o a Josep Bédier i la formació de les cançons de gesta franceses. Un escriptor tot terreny, en efecte, però sempre ben informat, rigorós i intel·ligent.

D'altra banda, periodista amb una absoluta llibertat de judici, la seva ploma no defuig mai el compromís amb la veritat. Domènec Guansé el retratava així: «Cabot adorava la intel·ligència en la literatura, en l'art, en la política. La petulància ostentosa, la matusseria, l'impudor, l'irritaven, li feien remuntar, per reacció, els àcids més corrosius a la ploma o als llavis».⁷ Davant personatges d'aquestes característiques, en efecte, Cabot hi abocava la seva causticitat i el seu sarcasme sense cap pietat, potser fins a excedir-se i tot en alguns casos, motiu pel qual algú li posà el malnom de *Just l'Injust*.

6. Domènec GUANSÉ, *Abans d'ara*, Barcelona, Aymà, 1966, p. 136.

7. Reproduït a SOLER (1992), p. 89-92.

Normalment, però, Cabot exercia la crítica amb objectivitat i sense reserves prèvies en funció de la importància de l'autor tractat. Així, a Josep M. de Sagarra, de qui és «amic personal i estimadíssim», no s'està de manifestar-li públicament les seves limitacions com a novel·lista, com ho fa en la crítica de l'obra *All i salobre* (*Mirador*, 3, 14 de febrer de 1929).⁸ Del mateix Josep Carner, de qui reconeix i admira l'obra i el paper de «depurador i enriquidor de l'idioma», tampoc no es priva de comentar-ne molt negativament (*Mirador*, 162, 1 de març de 1932)⁹ la seva traducció d'*Els caràcters* de La Bruyère, publicada a la «Biblioteca Literària». Carner hi respon amb l'article «A un crític dues vegades Just» (*La Publicitat*, 27 de març de 1932), on reconeix que Cabot té raó perquè, efectivament, es tracta d'una traducció parcial, feta vint anys abans, en plena joventut, i posada ara en circulació per un editor gens escrupolós, sense coneixement per part seva ni cap possibilitat de revisió.

D'altra banda, Just Cabot dedicarà a Josep Pla cinc articles,¹⁰ en els quals, tot i considerar-lo «un escriptor de cap a peus, escriptor per sobre de tot», sempre insistirà a estimular-lo per tal que es decideixi a escriure una novel·la de debò. Perquè aquesta és la preocupació més persistent del Cabot crític literari: estimular, provocar l'aparició d'autors de qualitat que donin una embranzida definitiva i modernitzin la novel·la a Catalunya, perquè considera que aquest és el gènere que pot consolidar la viabilitat literària de la llengua. Recordem, en aquesta mateixa línia, que entre 1928 i 1932 fou impulsor i secretari del jurat dels Premis Crexells de novel·la, al costat de personalitats de la talla de Pompeu Fabra, Carles Riba, J. M. López-Picó, J. M. Junoy o Agustí Calvet (*Gaziel*). I també cal fer notar que ell mateix va traduir al català diverses novel·les de Stendhal, Balzac, Benjamin, Kessel, George Sand, Casanova, Dostoievski i altres autors.

D'altra banda, Cabot i el grup de *Mirador* van dinamitzar la vida cultural barcelonina d'aquells anys amb iniciatives ben remarcables. Per exemple, amb l'organització del programa radiofònic *L'hora radiada*, unes conferències emeses

8. Reproduït a SOLER (1992), p. 134-136.

9. «"Madrid" (un dietari)», de Josep Pla, *Mirador*, 11, 11 de maig de 1929; «"Cambó", per Josep Pla», *Mirador*, 22, 27 de juny de 1929; «Josep Pla, "Cartes meridionals"», *Mirador*, 41, 7 de novembre de 1929; «Josep Pla, "Vida de Manolo contada per ell mateix"», *Mirador*, 64, 17 d'abril de 1930; «Josep Pla, "El sistema de Francesc Pujols"», *Mirador*, 114, 9 d'abril de 1931.

10. Sobre aquest premi vegeu SOLET (1992), p. 43-45.

per EAJ-15 Ràdio Associació de Catalunya; i també amb les Sessions *Mirador* de cinema que durant set temporades van dur a Barcelona una vuitantena de pel·lícules de directors com Man Ray, Murnau, René Clair, Buñuel, Howard Hawks, Lubitsch, Vidor, Chaplin, etc. O amb els Salons *Mirador* de pintura, dedicats als «Cent anys de retrat femení en la pintura catalana» (1933) i a «La pintura gòtica a Catalunya» (1936). O amb la publicació sota el segell editorial de *Mirador* de l'obra d'algun col·laborador del setmanari, com és el cas de Joan Terrassa, que hi veu editat el seu llibre *URSS. La república dels treballadors* (Barcelona, Mirador, 1932).

Carles Singla va resumir perfectament, amb el subtítol de la seva tesi doctoral, el que era el setmanari *Mirador* de Just Cabot: «Un model de periòdic al servei d'una idea de país». Aquest país ideal, pel qual treballaven Cabot i el seu entorn, fou la Catalunya que la Guerra Civil esfondrà de cop i el franquisme soterrà i perseguí persistentment. En definitiva, podem dir que Cabot representa alhora la tragèdia d'un periodisme escapat i d'una Catalunya que ja no fou possible. Perquè Just Cabot, com a director i ànima de *Mirador*, era el principal motor de tot això. I tot això fou eliminat de soca-rel.

Queda ben clar, doncs, quina mena de periodista era i quin ambient generava aquest personatge que, de sobte, el juliol del 1936 es troba a Barcelona enmig de l'esclat de la guerra i de la revolució. Fidel a la legalitat republicana i a les autoritats de la Generalitat, segueix al peu del seu *Mirador*, tot i les amenaces dels *incontrolats* de la CNT que cauen directament sobre ell i altres membres del setmanari. El 25 d'agost, però, Josep M. Planes, col·laborador de *Mirador* i director d'*El Be Negre*, és assassinat i el seu cos llançat al voral de l'Arrabassada. Tot seguit, *Mirador* serà decomissat pel PSUC i la UGT, i passarà a l'òrbita de l'Associació d'Escriptors Catalans. Cabot ja no hi tornarà a escriure. Durant la guerra només ho farà esporàdicament al diari *La Publicitat* i en aquell miracle cultural que són els números de *Revista de Catalunya* publicats durant l'any 1938, en una Barcelona bombardejada sense pietat. Cabot encara rebrà, a finals d'aquest 1938, el premi Valentí Almirall de periodisme pel recull dels *Tres articles* que hi publicà.¹¹

Finalment, el 5 de febrer de 1939, com molts milers de catalans i espanyols, travessa la frontera de França amb els darrers republicans vençuts. En

11. El text complet de la carta és reproduït a SOLER (2008), p. 45-47.

aquell moment Cabot només té 40 anys i és considerat potser el periodista més ben informat de la Barcelona del seu temps i un veritable mestre de periodistes. La seva veu pública i el seu mestratge, però, quedaran absolutament estroncats. A Catalunya no hi tornarà a haver una capçalera de diari en català fins 1966 (*Tele-estel*). I la censura persistirà durant tot el règim franquista. Per la seva banda, Just Cabot romandrà a París, exiliat, fins a la seva mort el 1961. I ja no podrà escriure cap més article, llevat d'alguns d'escadusser en revistes de l'exili. Amb tot, la condició d'exiliat no el priva de tenir una visió crítica del procés de la Guerra Civil i de la revolució, que no és pas tendra amb cap bàndol. Ho veiem clarament en una carta escrita a París, el 5 de febrer de 1940, a Lluís Capdevila, a qui diu:

Volgut amic Capdevila,

Com aquell qui no diu res, ja ha fet un any –exactament la nit passada– que vaig travessar la frontera, després de deu o dotze dies a Figueres, on als espectacles deplorables que comporta inevitablement tota guerra s'afegia la covardia, la frousse [el «canguel·lo»] i la manca d'homenia dels que eren dirigents del país i ocupaven càrrecs de més o menys responsabilitat. D'aquells dies, des de la meua sortida de Barcelona, en tinc unes quantes notes preses i, més que res, conservo encara ben vives en la memòria escenes i anècdotes. Però no sé pas si mai em decidiré a escriure-ho. Després, a l'exili, l'espectacle, ja ho saps prou bé, ha seguit essent deplorable. Amb ben lleus excepcions, del més alt al més baix som un espectacle que dóna dret a treure'ns el qualificatiu de país civilitzat. Sort encara que com que sempre hi ha un pitjor, la gent que manen allà baix ho fan per l'estil que ho feien els nostres. La meua teoria del formatge s'ha revelat exacta, dit sigui sense immodèstia. Si parteixes un formatge de bola, les dues meitats són del mateix formatge; no et surt mai l'altra meitat de Gruyère. I Espanya era un sol formatge. Les bestieses i àdhuc el lèxic d'una banda, al que s'assemblen més, és a les bestieses i al lèxic de l'altra banda.¹²

Tanmateix, malgrat aquesta dura crítica, Just Cabot té molt clar de quina banda està. Per això, davant la consolidació progressiva del franquisme, davant la barbàrie i el cretinisme casernari que inundarà anys i anys tot el país, sense deixar cap espai de llibertat on pugui encara despuntar un bri d'intel·ligència,

12. El text complet de la carta és reproduït a SOLER (2008), p. 45-47.

Cabot ja no es plantejarà mai més de tornar a treballar a Barcelona. Es negarà rotundament a retornar a Catalunya i haver d'escriure sense llibertat i obligatòriament en castellà i sota el jou de la censura. Des d'ara, doncs, només escriurà cartes als amics i a la família. Mogut per un imperatiu moral, tria el silenci públic com a «única solució decent». I aquesta decisió la trobem explicitada en una carta escrita des de París al seu amic Jaume Passarell el 27 de desembre de 1948, en la qual diu:

[...] Vaig tenir fa poc l'honor d'exposar la meua opinió sobre Destino i sobre els «col·laboracionistes» al cèlebre Carles Sentís, que no sé si ja s'ha refet de la impressió. Li vaig dir que ací, en temps de l'ocupació, els col·laboracionistes escrivien en francès i no en l'idioma de l'ocupant, cosa que no era possible a Barcelona, on per força has d'escriure en l'idioma de l'ocupant, que tampoc t'ho agraeix. Que per a un català l'única solució decent era el silenci. Que aquest «cuento» que així es feia catalanisme, molt aigualit però catalanisme al cap i a la fi, era un argument que no s'aguantava dret, i que l'experiència de 1940-44 a França ens ha instruït sobre la ineficàcia del «doble joc», etc., etc. A l'últim el Sentís em va dir: «Home, m'estranya que siguis tan intransigent». Li vaig fer una contesta que va tallar-li la respiració: «Jo, intransigent? La prova que no en sóc és que mengem junts».¹³

Gran coneixedor de la literatura i la cultura franceses, Cabot es quedarà per sempre a París. Els primers temps, col·labora a *La Tradition Vivante* i també a *El Poble Català*.¹⁴ Després ajudarà Ferran Canyameres a recollir i traduir l'obra de Simenon, així com en altres tasques de l'editorial Albor que patrocina el terrassenc. Sobreviu com pot en una ciutat que aviat serà ocupada per les forces hitlerianes. Hi viurà, doncs, moments històrics en el decurs dels quals el periodista que porta a dins reneix i es manifesta de l'única manera que pot fer-ho: en les cartes als amics. A tall d'exemple, reproduïm, traduïts, alguns fragments d'una llarga carta, datada a París el dia 1 de març de 1945, escrita en francès i adreçada al seu amic de Barcelona Emili Lluç (*Milillu*), en la qual es desplega

13. SOLER (2008), p. 146.

14. Al monogràfic «Espagne» de *La Tradition Vivante* (París, 1939) hi publica aquests dos articles: «La littérature et la poésie castillane et mozarabe», p. 9-12, i «La littérature et la poésie catalanes», p. 36-38. A *El Poble Català*, en canvi, només hi fa tasques de redacció i composició, sense signar-hi cap article.

tota una crònica de l'ocupació i l'alliberament de París, amb una força documental realment impressionant:

[...] Decidit a aprofitar l'avantatge de poder veure'ls de prop, vaig passar pels carrers els primers dies de l'ocupació. També era al carrer, els dies precedents a l'alliberament i els següents, a risc d'haver tot sovint d'arrambar-me als murs o d'esmunyir-me i amagar-me en un portal quan la cosa es complicava. Quaranta anys de viure a Barcelona donen experiència en aquesta mena d'afers, i l'assumpte s'ho valia.

Ben segur, no vaig estar gens content el matí del 14 de juny de 1940 quan vaig veure, a l'Avenue de Wagram, els primers alemanys. Tanmateix, si això estava passant, més valia veure-ho, i m'estimo més haver-ho vist. París era gairebé desert, buidat per l'èxode de fins a tres quartes parts d'habitants, si no més, i els comptats passants que a una hora tan matinera (sobretot per a mi) es trobaven al carrer contemplaven amb sentiments barrejats aquells motoristes que van ser seguits ben aviat d'interminables columnes d'infanteria a peu o transportada, d'artilleria, de blindats, de carros de combat, amb una fressa infernal a la qual s'afegia el terrabastall dels avions amb la creu gammada, volant baix per tal d'impressionar més l'esperit dels badocs. Hitler havia volgut omplir-nos-en la vista i la desfilada durà tres dies sencers, interminable, i per diversos indrets alhora. Entraven orgullosos, l'aspecte impecable, les armes brunyides, els vehicles ben lluents. Molts d'ells preniën fotos sense perdre la formació. Bon record per enviar a la família, per guardar tota la vida.

Ben diferent fou la jornada del 25 d'agost del 44 quan, tot caminant vers la Porta d'Orleans, vaig veure al Lion de Belfort els primers xicots de Leclerc. Els carrers eren plens de gent, les cases guarnides amb domassos. Fendint la gentada que els aclama, heus ací dos motoristes de la Divisió Leclerc que s'aturen per demanar una informació. Belles màquines, a fe, amb parabrises de rhodoïde i un comptador de velocitat graduat fins a 120 milles. Els motoristes arrenquen, tota la cara empastifada de pintallavis. I de seguida, blindats, carros Sherman, camions de totes mides, jeeps, núvols de jeeps. Ni un sol home ha entrat caminant. No va ser una entrada espectacular com l'altra, que era preparada com una desfilada. La gent cridava, plorava d'alegria, aplaudia, brandava banderes aliades sortides no se sap d'on. Els vehicles, enfangats, empolsinats, plens de noies i nois que s'hi havien enfilat, arribaven en petits grups, amb els soldats movent lentament la mà, amb l'índex i el mitjà estesos formant la V de la victòria. [...] A la cruïlla Raspail-Montparnasse, veig passar alguns blindats amb una bandera sobre el parafang que no és de cap de les nacions aliades.

Els vehicles porten noms que em diuen alguna cosa: Guernica, Teruel, Don Quichotte, Guadalajara, Madrid...

[...] Si no ho hagués vist, no creuria pas que tot aquest material havia pogut desembarcar. I tot això gasta carburant, tot això roda sobre pneumàtics, fins les cadenes dels tancs i dels bulldozers van folrades de cautxú, la qual cosa els fa molt menys sorollosos que aquells tancs alemanys que, ahir encara, esgarrapaven París. Els boches parlaven de guerra motoritzada. L'han ben tinguda.

Havent-los vist entrar com a conqueridors, hom assaboreix millor el fet de veure'ls ara marxar avergonyits, amb nocturnitat, en caravana o per petits grups, àdhuc per parelles, en autos, en camions, en carretons de granja, fins i tot a peu o amb bicicleta sense pneumàtics, sobre les llantes!

No exagero gens. Inútil dir que s'emporten tot el que han pogut arrebregar. I no és pas poca cosa. Els fugitius se'n van carregats amb les coses més heteròclites, sobretot pneumàtics, però també bicicletes, mobles, lavabos (arrancats de l'hotel Lutétia, per exemple), peces de carn, bosses i paquets dels quals no es pot sempre precisar el contingut, galledes embotides les unes dins les altres. I continuo sense exagerar res. Aquests rapinyaires ja no eren els altius homenassos de maig del 40. Ara eren la major part pobres diables, sobre els quals tanmateix jo no reeixia pas a sentir cap pietat.

Començaven a pagar un deute que per nosaltres data de 1936. Era, doncs, la nostra revenja el que jo assaboria. I a més, cal haver-los vist de prop durant quatre anys per tal de refermar-se en una opinió que no ha deixat de ser la meua des de 1914. Porca gentussa!¹⁵

Alliberada França i consumada la victòria aliada sobre el nazisme, durant un temps l'exili republicà confia que, lògicament, Franco serà escombrat per la restauració democràtica europea. És aleshores que Cabot, des de les pàgines de *Catalònia* de París (núm. 4, 30 de juny de 1945), amb l'article «Errors de perspectiva», propugna la reconciliació entre els catalans de l'exili i «els catalanistes i liberals autèntics emigrats de l'interior, que no han acceptat la victòria provisional del franquisme» i demana la seva unió enfront «un règim de tirania tràgic i grotesc alhora». I ho fa en aquests termes:

La colonització de Catalunya, colonització militar, política i civil, és massa intensa perquè ens pugem permetre el luxe imbècil de prescindir de tots els

15. Vegeu el text complet de la carta (l'original en francès i la nostra traducció al català) a SOLER (2008), p. 69-77.

efectius que puguem oposar-hi. [...] Entenguï's bé que no pledejo l'impunisme. Si els individus tenen el dret de perdonar i oblidar, els pobles tenen el deure d'exigir justícia. [...] I encara: crec, com totes les persones sensates, que cal eliminar fins els darrers vestigis de la mentalitat de guerra civil. Aquesta mentalitat escau als qui provocaren la guerra civil a casa nostra i la sostenen encara ara. Als qui férem una guerra que ens vingué imposada ens escau, si no de corregir aquesta mentalitat –cosa probablement impossible–, de lluitar contra les seves manifestacions, de qualsevulla cantó que vinguin. [...] Es tracta, em sembla, de treballar per la conciliació dels catalans i la pacificació dels esperits. No es tracta d'afegir contínuament anelles a una cadena de represàlies inacabables.¹⁶

Aquest any 1945 es crea a París l'associació Cultura Catalana, de la qual Cabot es membre destacat, junt amb Nicolau d'Olwer, Eugeni Xammar, Rafael Tasis, Mercè Rodoreda, etc. Col·labora en la represa parisenca de *Revista de Catalunya*, el 1947. El 1948 funda la galeria d'art i llibreria Mirador, a la *place Vendôme*, amb Victor Hurtado i Lluís Montanyà. Societat efímera que deixarà poc després per establir amb Rosita Castelucho la *Librairie Artistique et Latino Américaine* al 125 del *bulevard de Montparnasse*. De fa temps, Cabot ja es refugia només en els llibres i en la correspondència amb els amics. Durant l'exili haurà escrit centenars de cartes, l'única possibilitat digna de practicar l'escriptura, segons diu ell mateix. De tornar al periodisme que es podia practicar aleshores a Espanya, mai més no en va tenir ganes. Li ho confessa a Jaume Passarell en carta datada a París el 27 de desembre de 1948:

En relativament poc temps he rebut dos números de *Destino*. Jo que només en veia un parell cada any, aquest 1948 ja n'he vist quatre. En un d'ells hi havia la necrològica que el Cortès va fer de l'Apa. Hi parlava, com a publicacions, de *Vell i Nou* i de la *Revista Nova*. Ni paraula del *Papitu*, *Mirador* i *La Publicitat*. La gent del nostre temps sabem ben bé què fou el *Papitu* dels primers temps. Sabem també que la col·laboració de l'Apa a *Mirador* ompliria, si es recollís, uns quants volums. I del que l'Apa publicà entre dibuixos i articles a la *Publi*, no diguem: vint anys de col·laboració assídua. És clar, la *Publi* no deu poder anomenar-se des de les pàgines de *Destino*. Ara que haver d'escriure en aquestes condicions ja ho regalo a qui ho vulgui.¹⁷

16. Article reproduït íntegrament a SOLER (1992), p. 81-84.

17. SOLER (2008), p. 145

El 1950 l'ONU autoritza el retorn dels ambaixadors a Madrid. Franco és reconegut *de facto* pels Estats Units. La perspectiva del retorn s'esvaeix. L'any 1953 Just Cabot farà el primer viatge a Barcelona després del 1939. Aprofita l'estada per fer donació de la seva valuosíssima biblioteca a l'Ateneu, on havia quedat l'any 1939. A Barcelona, hi vindrà fins a cinc vegades, però només de visita als amics. Quan li suggereixen de fer com tants exiliats que opten pel retorn definitiu, ell objecta en una carta a Jaume Passarell, datada a París el 31 de març de 1948:

En Viladomat i tots els que es vanten de convèncer-me haurien de saber que no em deixo convèncer per res ni per ningú si abans no em convenço jo mateix, i sobre la Barcelona actual tinc les meves idees, molt ben fonamentades i que ara, amb la frontera oberta permetent una mica més els viatges de gent d'aquí no fan sinó afermar-se i arrelar-se. D'altra banda, no m'enyo. Per què? Enyoraria en tot cas una Barcelona que ja no existeix, que ja no tornarà a existir mai més. Posat a fer d'emigrat, més m'estimo doncs fer d'emigrat a l'exterior que a l'interior.¹⁸

I, efectivament, Just Cabot romandria exiliat a París fins a la seva mort, el 25 de febrer de 1961. En un article necrològic, Josep M. de Sagarra va recordar-lo com «una de les intel·ligències més lúcides i singulars, amb la qual vaig tenir la sort de compartir l'espectacle de moltes nits i moltes matinades d'aquella Barcelona d'abans de la guerra». I deia també que, «gràcies a Just Cabot, el nostre *Mirador* esdevingué la publicació més sensible i més civilitzada que hi ha hagut a Barcelona en tot el que va de segle».¹⁹

Ara, a 50 anys del seu traspàs, el fet de recuperar la figura i l'obra d'un gran periodista, a més d'un acte de justícia pòstuma, també hauria de ser una molt bona ocasió per tenir el gust de llegir-lo i de gaudir-ne tot constatant que la seva obra ha estat una important aportació del periodisme a la nostra cultura.

18. SOLER (2008), p. 107-108.

19. J. M. DE SAGARRA, «Los que se van. Just Cabot», *La Vanguardia Española*, 12 de març de 1961, p. 11.